

Verslag jurering besloten ideeënprijsvraag *Een boerderijenfamilie in de Overdiepse Polder* (jurybijeenkomsten d.d. 1 februari 2010 en 22 maart 2010)

Inleiding

Het rijk heeft besloten dat de bescherming tegen hoog water voor een deel moet worden gevonden door meer ruimte te maken voor de rivieren (Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier, 2006). Een van de Noord-Brabantse plannen is het 'ontpolderen' van de Overdiepse Polder gelegen tussen de Bergsche Maas en het Oude Maasje. Hierbij wordt geaccepteerd dat de polder van tijd tot tijd (gemiddeld eenmaal per 25 jaar) zal overstromen. Gebruik van de ongeveer 550 ha voor landbouw, recreatie, natuur en waterberging blijft mogelijk doordat de bebouwing (woning en bedrijfsgebouwen) op terpen komt te liggen.

Vanuit een initiatief van bewoners van de polder is een plan ontwikkeld voor 9 terpen met evenzoveel boerderijen, het zogenoemde terpenplan. In dit plan wordt een nieuwe dijk aangelegd langs het Oude Maasje, dit wordt de nieuwe primaire waterkering. Aan de noordzijde van deze dijk komen de terpen waarop de boerderijen worden gebouwd. Als het een keer hoog water wordt, is gedurende 4 á 5 weken landbouw niet mogelijk. Nadat het water is gezakt kunnen de agrariërs de polder weer landbouwkundig in gebruik nemen. De planfase voor het project is nagenoeg afgerond.

Het plan is niet alleen gericht op de belangen van veiligheid. Ruimtelijke kwaliteit is de tweede hoofddoelstelling na veiligheid en ook op dat vlak krijgt het gebied een impuls. Om deze ruimtelijke kwaliteit ook van een bouwkundige component te voorzien heeft de provincie via een besloten ideeënprijsvraag aan ontwerpers gevraagd om ideeën te leveren voor nieuwe boerderijen die passen bij het beoogde gebruik en het landschap. De provincie nodigde achtentwintig ontwerpers uit om deel te nemen aan deze besloten ideeënprijsvraag. Omdat de nieuwe boerderijen ook bij elkaar moeten passen, was het niet uitsluitend de vraag om ideeën te leveren voor de vorm van de boerderijen. Ook is gevraagd een visie te geven op het ontstaan van een 'familie' van boerderijen op basis van het principe van 'eenheid in verscheidenheid'.

Na een reactie van de uitgenodigde ontwerpers op een eerdere versie van het wedstrijdprogramma, heeft de provincie besloten om de wedstrijd te splitsen in twee fasen. In de eerste fase is een minimale inspanning gevraagd aan de uitgenodigde bureaus, namelijk het indienen van 2 pagina's A4. Eén pagina met een geschreven visie op de opgave, de andere pagina met referentiebeelden. Nadrukkelijk is gevraagd om zich in deze ronde te onthouden van enige vorm van ontwerpwerk. De tweede fase kreeg het karakter van een meervoudige opdracht waarbij voor de maximaal vijf geselecteerde deelnemers elk een vergoeding van € 5.000 excl. btw beschikbaar was. In de tweede fase is aan de deelnemers gevraagd om een uitwerking van hun gepresenteerde visie.

Er is een onafhankelijke vakjury ingesteld, die in beide fasen van de wedstrijd de inzendingen beoordeelde aan de hand van de in het wedstrijdprogramma vastgelegde criteria. In de eerste fase kon de jury maximaal vijf inzendingen selecteren voor deelname aan de tweede fase. De vraag aan de vakjury in de tweede fase was, om de inzendingen te beoordelen en een rangorde aan te brengen. In beide fasen van de wedstrijd werden de inzendingen anoniem beoordeeld.

Verloop van de eerste fase

Van de voor deze prijsvraag uitgenodigde architecten hadden 16 zich aangemeld op het moment dat de aanmeldingstermijn verstreek. Uiteindelijk hebben 14 van hen ook daadwerkelijk een inzending gedaan.

Gezien de splitsing van de wedstrijd in twee fasen en de aard van de inzendingseisen in de eerste fase heeft de uitschrijver bepaald dat het niet zinvol was om in deze fase de ambtelijke toetsingscommissie bijeen te roepen. Architectuur Lokaal is gevraagd om een globale toetsing aan de materiële inzendingseisen. Deze toetsing resulteerde in het advies om alle 14 inzendingen tot de beoordeling toe te laten. Een van de inzenders heeft in afwijking van het gevraagde ook twee panelen ingeleverd. Conform het wedstrijdprogramma zijn deze niet bij de beoordeling betrokken.

Samenstelling van de jury

De jury bestond uit de volgende leden:

O. (Onno) Hoes (voorzitter) en J. (Jaap) van der Schroeff (plaatsvervangend voorzitter)

D. (Dirk) Sijmons

G.P.J. (Gerard) Derks

H. (Hedwig) Heinsman

D.P. (Dave) Ellens
Secretaris: R.M.J. (René) Peusens
Verslag: D. (Dirk) Bergvelt, Architectuur Lokaal

Jaap van der Schroeff (bureauhoofd Oppervlaktewater, directie Ecologie) verving gedeputeerde O. (Onno) Hoes toen deze verhinderd was.

Opdracht aan de jury

De jury had tot taak een oordeel te vellen over de wijze waarop de inzendingen reageerden op ambitie, opgave en programma. Daarbij golden conform het wedstrijdprogramma als beoordelingscriteria, in willekeurige volgorde:

- In hoeverre is de inzending een aansprekend antwoord op de ambitie, de opgave en het programma?
- Is te verwachten dat het voorstel aansluit op de wensen van de bewoners van de terpen?
- Kan de geschetste aanpak van de samenwerking tussen de verschillende opdrachtgevers het gewenste resultaat hebben?
- Wat is de esthetische waarde van het ontwerp, vooral gelet op de relatie tussen heden en historie en de relatie tussen bebouwing en landschap?

Na analyse van de inzendingen op de afzonderlijke beoordelingscriteria moest de jury op basis van een integrale beoordeling maximaal vijf plannen selecteren voor uitwerking in de tweede fase.

Algemene indrukken en aanbevelingen

Om te beginnen verwelkomt de jury het initiatief van de uitschrijver. De werkzaamheden in de Overdiepse Polder bieden een zeldzame kans om te komen tot een samenhangend en aansprekend ontwerp voor een groep boerderijen. Het is een goede zaak dat de Provincie Noord-Brabant deze kans wil benutten.

De jury constateert dat inzenders een balans moesten zoeken tussen de relatief stringente uitgangspunten en de behoefte aan oplossingen die bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de Overdiepse Polder. Er is waardering voor de diversiteit die de verzamelde inzendingen laten zien. Een deel van de inzenders neemt echter te veel afstand van de gegeven uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn stevig verankerd in de voorgeschiedenis van het project. Bovendien lijken sommige inzenders te onderschatten hoezeer de moderne stallenbouw economisch is geoptimaliseerd. Voorstellen die betrekking hebben op de stallen leiden al snel tot een situatie die bedrijfseconomisch niet wenselijk is. Niet voor niets was in het programma aangegeven, dat de ontwerpvrijheid het grootst is bij het woongedeelte van de boerderijen.

De voorwaarden die gelden voor de nieuwe boerderijen in de Overdiepse Polder zijn het resultaat van een langdurige voorbereiding en overleg met bewoners. Ze zijn gebaseerd op een combinatie van overwegingen waarin veiligheid en landbouwkundige bedrijfsvoering een belangrijke rol spelen. Het is niet reëel om deze uitgangspunten ter discussie te stellen, zoals sommige inzenders deden. De jury beval aan, om deze boodschap met nadruk over te dragen aan de ontwerpers die in de tweede fase hun inzending gaan uitwerken. Voor deze nadere toelichting zou de uitschrijver een bijeenkomst met de vijf geselecteerden kunnen organiseren. Dit laat onverlet, dat de jury ook de inzendingen in de tweede fase anoniem zal beoordelen.

In deze eerste fase werd van de inzenders geen ontwerpwerk gevraagd, maar wel om een visie op de opgave. De geleverde visies op het proces bleken echter heel globaal. Het valt de jury op, dat de opgave om met verschillende opdrachtgevers tot een samenhangend resultaat te komen in de inzendingen weinig aandacht kreeg. Ook op dit punt zouden uitwerkingen in de volgende fase dichter bij de opgave moeten blijven.

Verloop van de beoordeling

De juryleden maakten als eerste stap in de beoordeling ieder een selectie van inzendingen op basis van de beoordelingscriteria van het wedstrijdprogramma. Dit leidde er na gezamenlijk juryberaad toe, dat 7 inzendingen moesten afvallen omdat zij in onvoldoende mate voldeden aan de gestelde criteria. De discussie in de tweede ronde spitste zich toe op de resterende 7 inzendingen.

Op basis van een integrale beoordeling werden deze 7 inzendingen in rangorde geplaatst. De conclusie was, dat bij de 2 inzendingen die een relatief lagere beoordeling kregen vooral werd

getwijfeld aan de mogelijkheid om in de tweede fase te komen tot een oplossing die voldoet aan de geldende randvoorwaarden (van onder meer het inpassingsplan). Die conclusie bekrachtigde de keus voor de vijf hoger gewaardeerde inzendingen.

Juryoordeel

De jury selecteerde de volgende vijf inzendingen voor uitwerking in de tweede fase (in volgorde van inzending)

Inzending nummer	2
Motto	NETTO ZERO
Beoordeling	Een goed antwoord op de ambitie, de opgave en het programma terwijl het voorstel bovendien de potentie heeft om aan te sluiten op wensen van bewoners. Welk esthetisch resultaat kan worden verwacht is nog niet te voorspellen.

Inzending nummer	9
Motto	T3 Toekomstbestendige_top_terpen
Beoordeling	De terp is hier een uitzichtpunt op het landschap. Deze keus voor het perspectief van de bewoners vormt een sterk element in de inzending. Er wordt nadrukkelijk gepleit voor hout als samenbindend element. In de referentiebeelden komen echter ook andere materialen naar voren. Dit vraagt om verheldering. Ook over andere aspecten van het voorstel, zoals de inbreng van de architect(en), zal de tweede fase meer duidelijkheid moeten brengen.

Inzending nummer	11
Motto	Analoge Architectuur
Beoordeling	Een poëtische visie die veel ruimte laat voor individuele keuzen. De visie heeft vooral betrekking heeft op het woondeel van het erf. Dat is overeenkomstig de vraag, maar toch zal in de volgende fase meer duidelijkheid moeten komen over de relatie tot de bedrijfsbebouwing.

Inzending nummer	12
Motto	Wat maakt een boerderij?
Beoordeling	Hier is meer sprake van een procesvoorstel dan van een eigen inhoudelijke stellingname van de inzender. Al kan in de tweede fase nog geen sprake zijn van de voorgestelde workshop met bewoners, een studie naar de relatie tussen woning en boerenbedrijf is wel mogelijk. De jury verwacht dat verdere uitwerking tot een waardevol resultaat kan leiden.

Inzending nummer	13
Motto	Boerdereiland
Beoordeling	Een sterk punt is dat rekening wordt gehouden met mogelijke groei van de bedrijfsactiviteiten. De keus om de hoogte van de stallen als maatstaf te nemen resulteert in een smal, hoog woongebouw. Dat kan vanuit de dijk een aansprekend beeld opleveren, maar volgens de jury zal dit niet automatisch aansluiten bij ideeën van de bewoners. In de uitwerking zal er daarom in het bijzonder aandacht moeten komen voor de woning.

Tweede fase

De jury had geconstateerd, dat sommige inzendingen in de eerste fase niet goed aansloten bij de uitgangspunten. Om die reden heeft de uitschrijver de architecten die werden uitgenodigd voor de tweede fase nogmaals geattendeerd op enkele belangrijke randvoorwaarden. Daarbij werd het volgende naar voren gebracht:

- *In het Inpassingsplan Overdiepse Polder zijn randvoorwaarden opgenomen met betrekking tot de maatvoering, vormgeving en inrichting van de terpen. Dit plan is gebaseerd op uitvoerig overleg met alle betrokkenen in de planfase. Deze randvoorwaarden staan niet ter discussie.*
- *Het ontwerp van stallen zal vooral bepaald worden door bedrijfsmatige overwegingen. Wij attenderen u er op - zoals ook in het wedstrijdprogramma is beschreven - dat de*

ontwerpvrijheid het grootst is bij de woning en pleiten er voor om bij de verdere uitwerking expertise van stallenbouwers te betrekken;

- *De wijze waarop de samenhang van de bebouwing op de 9 terpen valt te realiseren is in de meeste inzendingen onderbelicht gebleven. Wij verzoeken u om daar in de nadere uitwerking de nodige aandacht aan te besteden.*

Aldus de brief van de provincie aan de geselecteerden voor de tweede fase.

Inzendingen tweede fase

Van alle voor deze ronde geselecteerde architecten is de inzending ontvangen voor het verstrijken van de daarvoor gestelde termijn op 15 maart 2010. De volgende dag is getoetst of de inzendingen voldoen aan randvoorwaarden en wedstrijdregels. Daarbij heeft Architectuur Lokaal getoetst op de materiële inzendingseisen, terwijl vanuit de provincie Noord-Brabant is gekeken naar de inhoudelijke aspecten. Deze toetsing resulteerde in het advies om alle 5 inzendingen tot de beoordeling toe te laten.

Opdracht aan de jury

De jury had net als tijdens de eerste fase tot taak een oordeel te vellen over de wijze waarop de inzendingen reageren op ambitie, opgave en programma conform het wedstrijdprogramma. Daarbij bleven ook de beoordelingscriteria dezelfde. Na analyse van de inzendingen op de afzonderlijke beoordelingscriteria moest de jury op basis van een integrale beoordeling een rangorde aanbrengen tussen de vijf inzendingen.

Het juryoordeel over de vijf inzendingen

Op basis van een anonieme beoordeling heeft de jury na uitvoerige bespreking de vijf inzendingen in rangorde geplaatst. Daarbij bleek het alleen in de middencategorie lastig om tot een duidelijk onderscheid in beoordeling te komen. Om die reden heeft de jury besloten tot een gedeelde derde plaats. De rangorde van de inzendingen werd toen als volgt, te beginnen met de laagst scorende inzending.

Nummer vier in de rangorde:

Motto	T3 Toekomstbestendige_top_terpen
Architect	Schipperdouwesarchitectuur
Beoordeling	Het streven naar duurzaamheid (via onder meer ondergrondse installaties) is positief te waarderen, maar het heeft weinig invloed op de gevraagde herkenbaarheid van de boerderijenfamilie. De voorgestelde nokrichting leidt tot een langwerpige volume evenwijdig aan de dijk en dat heeft niet de voorkeur van de jury. Het 50 cm terugleggen van de gevel ten opzichte van het dak is een mooi idee. De spelregels ten aanzien van de woonhuizen zijn goed uitgewerkt, maar er is twijfel of de bewoners zich hierin kunnen vinden.

De beide nummers drie (in volgorde van inzending):

Motto	Marsman
Architect	Marx&Steketee architecten
Beoordeling	Uitwerking in de tweede fase heeft deze inzender minder ver gebracht dan de jury hoopte. De relatie tussen woonhuis en bedrijfsgebouwen komt niet goed uit de verf, terwijl het golvende daklandschap naar verwachting op praktische bezwaren stuit. De oriëntatie van de woning versterkt de voorkeur van de jury voor een nokrichting evenwijdig aan de stallen. Op de woningplattegrond komt positief commentaar.

Motto	NETTO ZERO
Architect	JDdVarchitecten
Beoordeling	De nokrichting is hier goed, maar de dakvormen passen meer in een moderne woonwijk dan in een agrarische omgeving. De voorgeschreven dakcontour is voor bewoners mogelijk te dwingend en het is de vraag of zij bereid zullen zijn om de dakvorm van het woonhuis door te zetten in de stal. Een carport zal nauwelijks worden gebruikt, maar er is waardering voor de vormgeving van het voorterrein.

Nummer twee:

Motto	Wat maakt een boerderij?
Architect	Hekkenbergarchitects
Beoordeling	Duidelijke spelregels en een uitwerking die bewoners kan aanspreken, zijn positieve elementen. De architectuur zou bij verdere uitwerking vernieuwender mogen worden dan de hier gegeven referenties. Bovendien is er meer aandacht nodig voor de afstemming tussen woning en stallen. De jury vindt het een heel goede suggestie om te zoeken naar een uniforme ontsluiting van de woningen.

En de winnaar is:

Motto	Boerdereiland
Architect	Onix
Beoordeling	De inzender heeft een mooie basis gelegd met het voorstel om de materialisering van de gevel van de woning te laten terugkeren in het eerste gedeelte van de stal. Verder is slim geschoven met de woning en de beplanting: de naar buiten geplaatste woning levert een flexibele 'buitenkamer' op, een groene zone met verschillende gebruiksmogelijkheden. Bovendien verbetert het zicht vanuit de woning door de beplanting dichterbij de stallen te brengen. Het is een prima idee om met bewoners een bandbreedte vast te stellen van te gebruiken materialen en kleuren. Zo dragen bewoners gezamenlijk bij aan het ontstaan van één familie van boerderijen terwijl er toch ruimte blijft voor de wensen van individuele bewoners. Een aandachtspunt is, dat de voorgestelde dakhoogte van 12 meter niet geschikt is voor kleinere woonhuizen en daaraan is waarschijnlijk wel behoefte. Om het plan uit te voeren zoals geschetst is er goed contact nodig met bewoners over onder meer de situering van de woningen. Een coördinerend architect die het vertrouwen van de bewoners heeft kan een sleutelrol spelen.

Vervolg op de wedstrijd

Het wedstrijdprogramma gaf aan, dat de provincie na afloop van de prijsvraag met de gemeenten Waalwijk en Geertruidenberg en met de bewoners van de Overdiepse Polder zou bespreken hoe de ideeën die de prijsvraag heeft opgeleverd, kunnen worden uitgewerkt en verwezenlijkt. De vraag was onder meer welke elementen uit de inzendingen een rol kunnen krijgen in het welstandsbeleid. Desgevraagd heeft de jury zich beraden op de mogelijke relatie tussen resultaten van de prijsvraag en de verdere planontwikkeling. Daarbij kwam de jury tot de volgende aanbevelingen:

- Stel in overleg met bewoners (en op basis van individuele voorkeuren) een samenhangend palet op van kleuren en materialen die kunnen worden gebruikt voor de woning en de voorgevel van stal.
- Zorg voor afstemming tussen de gevels van woning en bedrijfspand. Deze afstemming is behalve door kleur- en materiaalgebruik ook te bereiken door een geleiding van de stalgevel.
- Ontwikkel een uniforme ontsluiting van het woongedeelte die het specifieke karakter van de boerderijenfamilie tot uitdrukking brengt.
- Ga uit van een nokrichting van de woningen haaks op de dijk (en evenwijdig aan bedrijfsgebouwen), maar schrijf voor de woningen geen nokhoogte voor.
- Zie toe op een eigentijdse detaillering, waarbij individuele panden worden getoetst in het licht van de boerderijstraat als geheel.

Tenslotte doet de jury het voorstel om de architect van de als best beoordeelde inzending als adviseur voor de bewoners beschikbaar te houden. Dat is volgens de jury een goede manier om de bovengenoemde aanbevelingen ook in overleg met bewoners nader invulling te geven. Met het oog hierop wil de jury graag een gesprek voeren met de winnaar.

Amsterdam, 13 april 2010

Bijlage: overzicht verloop beoordeling fase 1

Inzendingen die ter discussie stonden in de laatste ronde van de beoordeling	
2	NETTO ZERO van <i>JDdVarchitecten</i>
3	De Terperij van <i>Isis architectuur</i>
8	Naar een duurzame Agritectuur van <i>De Twee Snoeken</i>
9	T3 Toekomstbestendige_top_terpen van <i>schipperdouwesarchitectuur bna</i>
11	Analoge Architectuur van <i>Marx&Steketee architecten</i>
12	Wat maakt een boerderij? van <i>Hekkenbergarchitects</i>
13	Boerdereiland van <i>Onix</i>

Inzendingen die afvielen in de eerste ronde van de beoordeling	
1	ARK van <i>TWA architecten</i>
4	WE van <i>Maas Architecten B.V.</i>
5	Het portaal – het DNA van de boerderij van <i>SKETS architectuurstudio bv</i>
6	(Z)ode aan de dijk van <i>Baudoin van Alphen architecten interieurarchitecten bv</i>
7	Schoonheid van het gewone van <i>Grosfeld van der Velde Architecten</i>
10	Over pronk en productie van <i>FARO Architecten</i>
14	Moeder en kind van <i>DAAD architecten bv</i>